

РЕЦЕНЗІЇ

Олена Гріненко

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка відділу європейського права
та міжнародної інтеграції Інституту
законодавства Верховної Ради України
(Київ, Україна)
zak_norm@rada.gov.ua

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ УКРАЇНИ*

Інтеграційні методи вимагають гармонізації, координації та уніфікації економічної і соціальної політики. Вони притаманні, насамперед, регіональним формам міжнародної економічної інтеграції. У монографічному дослідженні Ярослава Костюченка наведено новаторський підхід до аналізу теорій європейської інтеграції та, особливо, ролі та місця Угоди про асоціацію з Україною у зовнішньополітичній стратегії Європейського Союзу (далі – ЄС). Особливо слід підтримати думку автора про те, що після референдуму Великої Британії щодо виходу з лав ЄС (Брексіт) можливим є відхилення або корегування теорій інтеграції. Незважаючи на те, що тема Брексіту сьогодні є доволі актуальною, доктринального її розв’язання поки що немає, а от наукова дискусія зачіпає різні міждисциплінарні сфери дослідження. У зазначеному аспекті слід наголосити, що деякі дослідники стверджують: у сучасному світі інтеграція та дезінтеграція розвиваються асинхронно, як два різноспрямовані процеси. Вони є об’єктивними взаємопов’язаними процесами. Ба більше, дезінтеграція формує передумови інтеграції на нових кількісних і якісних засадах. Не ставлячи за основну мету дослідження цього процесу в ЄС, варто наголосити, що теорії будуть розвиватися лише залежно від правового оформлення процесів виходу з європейського об’єднання, що в майбутньому зумовить видозміну

* Рецензія на монографію: Я Костюченко, *Правове регулювання відносин асоціації між Україною та Європейським Союзом* (Київський університет 2019).

правових відносин Великої Британії з європейськими об'єднаннями. Нині у відносинах ЄС із третіми країнами прослідковується тенденція до активнішого просування ідей європейської інтеграції, причому з різними регіонами на різних стадіях інтеграції. І вирішальним для розвитку європейської економічної інтеграції є принцип захисту ринкової економіки з метою ефективного функціонування внутрішнього ринку.

У зв'язку з цим у європейській доктрині набуває поширення теорія “європеїзації”. За своєю суттю зазначений процес має дві форми – процес європеїзації всередині ЄС та поширення права ЄС на треті країни внаслідок імплементації його положень у правопорядки третіх країн. Ці процеси яскраво продемонстровані у поданому монографічному виданні.

Автор аргументовано стверджує, що у зв'язку з динамічністю розвитку права ЄС, що пов'язано з “модернізацією” установчих договорів об'єднання, змінюється практика ЄС щодо укладання угод про асоціацію. Можна простежити залежність наповнення угод про асоціацію від відповідного рівня інтеграції в самому ЄС. Наприклад, одними з ранніх “форм” асоціації були угоди з Грецією (1961 р.), Мальтою (1970 р.), Кіпром (1972 р.) та Туреччиною (1963 р.). Науковці країн Заходу називають її “асоціацією вільної торгівлі” або “вступною асоціацією”, оскільки основною умовою підготовки зазначених угод була поетапна підготовка цих держав до прийняття в ЄС (винятком є лише Туреччина, питання прийому якої не вирішене). Наступним етапом укладання угод про асоціацію, які мали на меті також поступовий вступ третіх країн до членства в інтеграційному об'єднанні, були “європейські угоди про запровадження асоціації” (з Естонією, Латвією, Литвою 1995 р.).

Із запровадженням політики Східного партнерства ЄС започатковує новий етап укладання угод про асоціацію. Угоди про асоціацію з Молдовою, Грузією та Україною стають першими угодами, щодо яких велися переговори, ґрунтуючись на змісті Лісабонського договору, який набув чинності з 1 грудня 2009 р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС належить до нової групи зовнішніх угод ЄС із державами – учасниками Європейської політики сусідства (угода “четвертого покоління”). За своєю суттю положення зазначених угод спрямовані на відкриття ринків через запровадження “поглиблених і всеосяжних зон вільної торгівлі”, які відрізняються від класичних.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України й одним із найбільших міжнародних договорів із третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах “політичної асоціації та економічної інтеграції” і є стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні.

Таким чином, монографічне дослідження фокусується на визначенні характерних рис положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, аналізі механізму їх тимчасового застосування. З’ясовано особливості Угоди про асоціацію між Україною та ЄС порівняно з аналогічними угодами з Молдовою та Грузією, а також іншими угодами у практиці ЄС (зокрема, із Чилі, Мексикою, Албанією, Кореєю, Туреччиною тощо). Визначено, що унікальним елементом торговельної частини Угоди про асоціацію з Україною є безпрецедентні форми “інтеграції” не тільки до внутрішнього товарного ринку ЄС, а й у сфері послуг, заснування та державних закупівель.

Ефективна реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС й економічні наслідки від “поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі” залежатимуть від імплементації угоди в національному правопорядку України. У монографії доведено, що Угода про асоціацію посідає важливе місце в системі джерел національного права України, що підтверджується як Конституцією, так і законами й іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Встановлено, що незважаючи на те, що триває доктринальна дискусія стосовно можливого примату міжнародного права над внутрішньонаціональним у правопорядку України, вже, починаючи з 2018 р., практика застосування міжнародних угод свідчить про практичне втілення принципу примату міжнародного права. За своєю суттю в умовах відсутності спеціального закону, який визначав би порядок застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у національному законодавстві України, правозастосовна практика рухається далі та заповнює прогалини у нормотворчості. Це пояснюється ухваленням низки рішень судами першої та апеляційної інстанцій і їх остаточним підтвердженням Верховним Судом.

Успішна організація управління євроінтеграційними процесами в Україні залежить від побудови певної системи управління та вироблення ефективних механізмів її функціонування.

Поява монографії Я. Костюченка “Правове регулювання відносин асоціації між Україною та Європейським Союзом” стане настільною книгою для науковців, викладачів, студентів, аспірантів, слухачів закладів вищої освіти, державних службовців і фахівців у сфері міжнародного та європейського права.

Костюченко Я. М. Правове регулювання відносин асоціації між Україною та Європейським Союзом : монографія / Я. М. Костюченко. К. : ВПЦ “Київський університет”. 2019. 447 с.

Досліджено характерні риси положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, проаналізовано механізм їх тимчасового застосування. З’ясовано особливості Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, порівняно з аналогічними угодами із Молдовою, Грузією та іншими країнами у практиці ЄС. Визначено унікальний елемент торговельної частини Угоди про асоціацію з Україною як безпрецедентну форму “інтеграції” не тільки до внутрішнього товарного ринку ЄС, а й до сфери послуг, державних закупівель тощо.

Для науковців, аспірантів, студентів закладів вищої освіти державних службовців і фахівців у сфері міжнародного та європейського права.

ПРАВО УКРАЇНИ • 2019 • № 7 • 264-267